

בוררים את הטפות מהפסולת⁽⁹⁷⁾.
 עוד שנינו: ונותנין ביצה במסנת של חרדל.
תני יעקב קרחה: מפני מה אין איסור כברירת החלמון מהחלבון: **לפי שאין עושיין אותה** קמ-א

בוררים את הטפות מהפסולת⁽⁹⁷⁾.
 עוד שנינו: ונותנין ביצה במסנת של חרדל.
תני יעקב קרחה: מפני מה אין איסור כברירת החלמון מהחלבון: **לפי שאין עושיין אותה** קמ-א

התרומת הדשן, וסובר שאף במין אחד יש ברירה, על פי זה הוא מסביר מדוע אסור לברור את החלמון מהחלבון, אם בוררו לשם אוכל. **המגן אברהם** [ס"ק טז] כתב בשם **הלבוש** ו**הב"ח** שהחלבון והחלמון נחשבים לשני מינים, ועל כן אסור להפריד ביניהם לצורך אכילה. **המגן אברהם** עצמו סובר, שהחלבון והחלמון הם מין אחד, ובמין אחד אין ברירה ולכן מותר לברור את החלמון מהחלבון כדי לאכול את החלמון, הברייתא באה רק להסביר, שאין לטעות ולחשוב שהחלמון ראוי לאכילה והחלבון אינו ראוי לאכילה עם החרדל ולפיכך אסור להפריד ביניהם כי זו ברירת אוכל מפסולת, אלא באמת שניהם ראויים לאכילה ומה שנוטל את החלמון הוא משום שנותן צבע. **הפרי מגדים** [שי"ט, ס"ק י"ב במ"ז] מסתפק, אם מותר לברור שני מינים על מנת לאכול את שניהם לאחר זמן, כי אפשר שאם אינו חפץ באחד מהם יותר מחבירו, אין כאן הבחנה של אוכל ופסולת. **הפרי מגדים** מביא ראייה מדעת הסוברים שהחלמון והחלבון הם שני מינים, ומותר לברור אותם כאשר מטרתו אינה אכילת אחד מהם אלא לשימוש של צבע, הרי שלא נאסר לברור אלא כשיש מין אחד שרוצה באכילתו עתה ומין שני שאינו רוצה באכילתו עתה, אבל כשאינו אוכל אחד מהם אין איסור בורר. **הביאור הלכה** [שי"ט ס"ג ד"ה היו לפניו] דחה ראייתו, שכאן אין הוא חפץ באף אחד מהם לאכילה, אבל במקום שמפריד שני מינים על

97. מכאן נלמד, שמותר לערות בנחת מכלי לחבירו, ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקלוח יפסיק, וכן נפסק בשו"ע [שי"ט ס"ג].
 לדעת החיי אדם [כלל ט"ז ס"ט] צריך להזהר בכך אף כששותה את היין לאלתר, כי ברירה זו נחשבת כברירה בכלי.
המשנה ברורה [סימן שי"ט, ס"ק נ"ה] ושה"צ אות מ"ד] כתב, שרוב האחרונים סוברים שזו ברירה ביד ומתירים ואיננה אסורה אלא כשרוצה לשתות לאחר זמן.
 98. **הדרכי משה** [סוף סימן ש"כ] מביא ראייה מכאן שאין צביעה באוכלין.
אבל הנשמת אדם [כלל כ"ד ס"ק ג] כתב, שאין להביא ראייה מכאן, אלא להתיר צביעה על ידי ביצה, שהיא מין שאין דרך לצבוע בו, אבל אין ראייה מכאן להתיר צביעת אוכלים, בדברים שהדרך לצבוע בהם.
 99. בפרק כלל גדול [ע"ד א] תנו רבנן היו לפניו מיני אוכלין לא יברור ואם בירר חייב חטאת. **התוספות** שם [ד"ה היו] כתבו בשם רבינו **חננאל** שהגירסא היא "היו לפניו שני מיני אוכלים", ויש ברירה בשני מיני אוכלים, שאותו מאכל שאין חפץ בו נחשב כפסולת לגבי אותו שחפץ בו, שהוא נחשב כאוכל.
בתרומת הדשן [סימן נז] כתב, שאין איסור בורר אלא בשני מיני אוכלים, אבל אין איסור בורר במין אחד. והביאו הרמ"א [שי"ט ס"ג].
 ה"ט"ז [שם ס"ק ב' וס"ק יב] חולק על

עתה, הגמרא מלמדת כיצד מכינים חרדל בשבת, באופן המותר.

איתמר: חרדל שלשו מערב שבת, כיצד יגמור את לישתו למחר?⁽¹⁰⁰⁾

אמר רב: ממחו בכלי [מערכו על ידי כלי⁽¹⁰¹⁾] במים שנתן בו, שזהו השנוי ממעשהו בחול, אבל לא ביד, שביד הוא ממחה אותו היטב וזה דרכו.

אמר ליה שמואל: מהו זה שאמרת שבשבת אין לערב את החרדל ביד?

אטו [האם] בכל יומא מימות החול ממחו ליה ביד, עד שאסרת לעשות כן בשבת? וכי חרדל מאכל המורים הוא!

אלא, אמר שמואל: ממחו ביד שבכך הוא משנה ממנהגו בימות החול, ואינו ממחו בכלי.

מנת לאכול כל אחד בנפרד יתכן שזו ברירה, גם כאשר אינו אוכל אחד מהם עתה.

100. מבואר בסוגיא, שהתירו חכמים את עשיית החרדל על ידי שנוי, והנידון בסוגיא הוא, מהו השנוי הנצרך.

בפרק יציאות השבת [י"ח א] נחלקו תנאים בעיקר מלאכת לישה, וכך כתוב בכרייתא שם – אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים – האחרון חייב דברי רבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב עד שיגבל.

הרי"ף והרא"ש [פכ"ד סימן ג] פסקו כרבי יוסי ברבי יהודה, וכן דעת רוב הפוסקים שמלאכת לש היא הגיבול ולא נתינת המשקה לתוך הקמח.

דעת בעל התרומה שההלכה היא כרבי, ולדעת רבי אסור מדאורייתא לתת מים לתוך החרדל הטחון בשבת, ולפיכך מעמיד בעל התרומה את הגמרא כאן באופן שנתן את המים לתוך החרדל מבעוד יום, ועיקר המלאכה כבר נעשתה, ובשבת הוא רק מגבל, ולכן מועיל שנוי. [הובא בטור סימן שכ"א ועי"ש בב"י].

הפרי מגדים [שכ"א ס"ק י"ג במ"ז] אומר, שלדעת רוב הפוסקים המתירים לתת מים לחרדל בשבת, מה שכתוב כאן "חרדל שלשו מערב שבת" הפירוש הוא שטחן אותו מערב שבת ונילוש רק מלחות עצמו, אבל עיקר הלישה

נעשית בשבת על ידי שנוי.

בשו"ע [סימן שכ"א ס"טו] כתב חרדל שלשו מערב שבת, למחר יכול לערבו בין ביד בין בכלי.

הביאור הלכה [שם, ד"ה יכול לערבו] אומר, שכן הוא פשוט בדברי השלחן ערוך כדברי הפרי מגדים, אך מוסיף שצע"ג להבין הלכה זו, כיצד מתירים איסור דאורייתא על ידי שנוי קל בגיבול?

הביאור הלכה ממשיך ומבאר באופן אחר, אותו הוא מוכיח בדעת הרמב"ם. הביאור הלכה אומר שלדעת הרמב"ם לא מדובר כאן באיסור לש, אלא בחרדל שנילוש מבעוד יום, והמיחוי בו מדובר כאן עושה אותו למשקה, ועל כן אין זו מלאכת לישה, שכן אין הוא מדבק חלקים לעיסה אלא להפך, מדלל את העיסה, אלא שמכיון שפעולת המיחוי דומה ללישה אסרוה חכמים, והתירו אותה על ידי שנוי.

101. בגמרא לקמן נפסק שמותר לערב בין ביד בין בכלי.

יש ראשונים שפירשו "ממחו בכלי" שמנער את הכלי שהחרדל נמצא בו, אבל לערב בכף אסור, וכן פסק התרומת הדשן [סימן נ"ג] להלכה שמותר לערב בין באצבעו בין על ידי נייעור הכלי עצמו, אבל צריך לעשות שנוי ולא לערב בכף, הרמ"א [שכ"א ס"טו] הביא דעה זו

אתמר: רבי אלעזר אמר: אחד זה [בכלי] ואחד זה [ביד] — אסור.

דביתהו [אשתו] דזעירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי, ולא אכיל.

ורבי יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה — מותר. ולקמן יבואר מהו השנוי הנצרך (102).

אמרה ליה: לרבך בעלי עבידי ליה ואכל, ואת לא אכלת.

אביי ורבא דאמרי תרוייהו: אין הלכה כרבי יוחנן.

אמר רבא בר שבא: הוה קאימנא קמיה דרבינא [הייתי עומד ומשמש את רבינא]. ובחשי ליה בשופתא דתומא, [וערבתי לו על ידי קלח שבאמצעו של שום], ואכל, כי לדעתו שנוי זה מספיק.

קם רבי יוחנן וחזר וכו ואחזו בשיטתיה דרבי אלעזר שאסור.

אמר מר זוטרא: לית הלכתא ככל הני שמעתתא של האמוראים האוסרים (104).

קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל.

ואחר ששמעו בחזרתם של רבי יוחנן ורבי אלעזר, אביי ורבא דאמרי תרוייהו: הלכה כרבי יוחנן שאסר בין ביד בין בכלי.

אלא, כי הא דאתמר: חרדל שלשו מערב שבת, למחר — ממחו בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש (105). ולא יטרוף [לא יערב

אימיה דאביי עבדא ליה [אמו של אביי עשתה לו חרדל בשבת] ולא אכל (103).

במוצאי שבת ולא בשבת, ולא כרבי מאיר המתיר בשבת, שהרי זה ודאי שאימיה דאביי היתה שוגגת, ואף על פי כן לא רצה אביי לאכול את המאכל שנעשה באיסור בשוגג לפי דעתו.

בשם "יש אומרים". ועיין שם בכיור הלכה ד"ה וי"א.

104. תוספות במסכת כתובות [נ"ד א', ד"ה לית] כתבו, שלשון "ככל הני שמעתתא" הוא לאו דוקא, ואין הכוונה לדחות את כל האמוראים אלא את רובם.

102. לקמן מבואר שאין לטרוף אלא לערב בנחת, על פי העולה מדברי התוספות בכתובות [ראה הערה 104] אפשר לומר שגם רבי יוחנן מודה שצריך לעשות שנוי זה. והדבר מוכרח שכן בלא שינוי יש כאן מלאכת לישא דאורייתא. אמנם לדעת הרמב"ם שהבאנו לעיל [בהערה 100] סוגיתנו לא מדברת במלאכת לישא, ואם כן אפשר לומר שלרבי יוחנן אין במיחוי כל איסור ואין צריך לשנות בעשייתו.

ובספר שבת של מי כתב שכוונתם לומר שלא נדחו דברי רבי יוחנן מההלכה, כי מה שהוא מתיר בין ביד בין בכלי, הוא גם בתנאי שלא יטרוף.

גם לדעת התרומת הדשן שהבאנו בהערה הקודמת אפשר לומר שהשנוי הוא בזה שלא מערב בכף לדעת רבי יוחנן, ואין צורך בשנוי נוסף.

ועיין בהערה 102.

105. לדעת בעל התרומה [הובאו דבריו בהערה 100] שאסור לתת משקה לתוך החרדל בשבת, ורק אם נתנו משקה מערב שבת מותר להוסיף עליו בשבת, מה שכתוב כאן "נותן לתוכו דבש", צריך לומר שנתן כבר בערב שבת ומוסיף עליו

103. הרמב"ן במלחמות בפרק כירה [י"ז א' מדפי הרי"ף] מביא ראיה מכאן שההלכה היא כרבי יהודה שהמבשל בשבת בשוגג, יאכל

בהכאה בכת] אלא מערב בנחת (106).

שחליים [כרישין] ששחקן מערב שבת (107),
למחר — נותן לתוכו שמן וחומץ וממשיך
[ונותן] לתוכן אמיתא. ולא יטרופ אלא
מערב.

שום שריסקו מערב שבת, למחר — נותן
לתוכו פול וגריסין. ולא ישחוק (108) אלא
מערב. וממשיך [ונותן] את אמיתא לתוכן.

מאי אמיתא? — ניניא [נענע].

אמר אביי: שמע מינה — האי ניניא מעליא
לערב אותן עם תחלי [שחליים].

שינו במשנה: ועושיין אנומלין בשבת.

תנו רבנן: עושיין אנומלין לשתייה בשבת,

ואין עושיין אלוטיות כדי לשתותה אחר
הרחיצה לצנן את הגוף ולא לצמא, והרי זה
כרפואה האסורה בשבת (109).

ואיזו היא אנומלין, ואיזו היא אלוטיות?

אנומלין — יין ודבש ופלפלין.

אלוטיות — יין ישן ומים צלולין ואפרסמון,
דעברי לבי מסותא למיקר. [שעושים לשתייה
אחרי רחצה בבית מרחץ כדי לצנן את
הגוף].

אמר רב יוסף: זימנא חדא עלית בתר מר
עוקבא לבי באני [פעם אחת עליתי אחרי מר
עוקבא לבית המרחץ].

כי נפקי, אתאי אשקיון חמרא חד כסא
[כשיצאתי השקני כוס אחד של יין

בשבת.

שוחקין אותם במים".
משמע מרש"י, שהוא סובר כבעל התרומה
[הובאו דבריו בהערה 100] שלא הותר לתת שמן
וחומץ בשבת לתוך הכרישין הטחונים, אלא אם
היו מעורבים במים מערב שבת.

108. בטור ובשלחן ערוך [שכ"א ס"ז] כתוב
לגבי שום "ולא יטרופ" כמו בחרדל ושחליים,
וכנראה שגרסו בגמרא "ולא יטרופ" במקום
"ולא ישחוק".

לפי גירסתנו, הדין האמור כאן הוא בענין
טחינה ולא בענין לישה. ועין בחזון איש סימן
נ"ח ס"ק ט' מה שכתב בזה.

109. לא מבואר בגמרא אם אסור לשתות יין זה
בשבת, או שאין אסור אלא לעשותו.

הרמב"ם כתב, שאין יין זה ראוי למאכל
בריאים [פכ"ב מהלכות שבת הי"ב].

משמע מהרמב"ם שאסור לשתותו בשבת, וכן
פסק המשנה ברורה [שכ"א ס"ק ע].

וכתב התרומת הדשן [סימן נ"ג] שלדעת
בעל התרומה אם נתן מעט טיפין מערב שבת,
אין זה מועיל להתיר להוסיף משקה בשבת ועיין
משנה ברורה סימן שכ"א ס"ק ס"ה.

106. בחידושים המיוחסים לר"ן הגירסא היא
"אלא מערב שבת" ועיין בדקדוקי סופרים.

גירסתנו היא "אלא מערב" בטור ובשלחן
ערוך [שכ"א ס"ז] כתבו "לא יטרופ אלא
מערכו מעט מעט"

הב"ח מפרש שאין לערב הרבה ביחד אלא
מעט מעט, ונאמרו כאן שתי הלכות. שלא יטרופ
בכה, ואף כשאינו טורף, לא יערב אלא כמות
מעטה מהחרדל.

המשנה ברורה חולק על הב"ח ומפרש
שהכונה "מעט מעט" שיערב בנחת. [שכ"א ס"ק
נ"ח ועיי"ש בשה"צ אות ע"ד].

107. זה לשון רש"י: "שחליים — כרישין, והיו

מתנתין:

אין שורין את החילתית [מין פרי חריף] (110) כפושין בשביל לשתות את המים לרפואה, אבל נתן אותה לתוך החומין כדי לטבל בה אוכל.

ואין שולין [אין שורין] את הכרשינין [מאכל בהמה (111)] במים כדי שתצוף הפסולת ותתברר (112), ולא שפין אותן ביד להסיר הפסולת שהרי הוא בורר (113).

אבל נתן אותם לתוך הכברה או לתוך הכלכלה, ואף על פי שלפעמים נופלת הפסולת מאליה דרך נקבי הכברה או הכלכלה, אין הוא מתכוין לכך (114).

אין כוברין את התבן (115) בכברה כדי לברור ממנו את המוך (116). וכן לא

אלונטית], וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דברעי [והרגשתי בצינתו משערות ראשי עד צפרני רגלי].

ואי אשקוין כסא אחרינא [ואילו השקני כוס נוסף] הואי מסתפינא דלמא מנכו לי מזכותא דעלמא דאתי [הייתי חושש — אם הייתי ניצל ממות — שמא ינכו לי על כך מזכויותי בעולם הבא].

ומקשינן: והא מר עוקבא דשתי כל יומא אלונטית, ומדוע הוא לא חשש?

ומשנינן: שאני מר עוקבא דדש ביה [שהיה רגיל בו].

110. עיין במסכת עבודה זרה ל"ט א'.

111. בלשון הקודש נקרא מין זה כוסמת ומאכילים אותו לבקר. [פירוש המשניות לרמב"ם].

הרמב"ם לא העתיק דין זה של המשנה בהלכותיו, ועיין בשער הציון סימן שי"ט אות כ"א.

112. הפרי מגדים [שי"ט, ס"ק ה' במ"ז] אומר, שאסור לעשות כן אף כדי להאכיל את הבהמה לאלתר, ואף שהאכלת בהמה נחשבת כאכילת אדם, ומותר לברור אוכל מפסולת כדי לאכול לאלתר, בענינו שהאוכל והפסולת נבררים בבת אחת הרי זה כבירת פסולת מתוך אוכל.

113. רש"י כתב: "דהוה ליה בורר" אבל הטור והשלחן ערוך [שי"ט ס"ח] כתבו כאן "הוה ליה כבורר" הפרי מגדים [שי"ט ס"ק ה' במ"ז] מסופק

אם יש בזה חיוב חטאת.

אך הביאור הלכה [שי"ט ס"ה ד"ה דהוה] הביא ראיה שיש בזה חיוב חטאת.

114. בסוף המשנה בד"ה אבל נוטל בכברה פירש רש"י את המשנה אליבא דרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר כאן רש"י מבאר שרק לפעמים הפסולת נופלת ולא תמיד, כי כיון שכך, אין כאן מצב של פסיק רישיה, שבו אף ר"ש אוסר. ועיין בהערה 119.

115. תבן עושים מקש, הקש הוא הגבעול של השבולת שחותכים אותו במוריגים והחתיכות נקראות תבן. בקצה הקש במקום שגדלים הזרעים, יש מין זקן שאינו ראוי לאכילה והוא נקרא מוך [רש"י].

ועיין תוספות דף לו ב' ד"ה כירה.

116. הרמב"ם הביא הלכה זו בתוך הדברים

איבעיא להו: שרה מאי דינו?

תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף:
שרה — חייב הטאת משום מבשל.

אמר ליה אביי: אלא מעתה, שרה אומצא
[בשר חי] במיא, הכי נמי דמיחייב, הלוא
מים פושרים אינם מבשלים כמו מים
צוננים!

אלא אמר אביי: אין בכך איסור אלא
מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה
בחול⁽¹²⁰⁾.

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי: מהו

יתננו⁽¹¹⁷⁾ על גבי מקום גבוה שתהיה הרוח
שולטת בו⁽¹¹⁸⁾ בשביל שירד המוץ שהוא
זקן השבולת העליון ואינו ראוי אף לבהמה.

אבל נוטל הוא את התבן בכברה, ונותן
לתוך האיבוס למרות שיתכן שהוא יתברר
תוך כדי כך, כי דבר שאינו מתכוין —
מותר, כרבי שמעון⁽¹¹⁹⁾.

גמרא:

שנינו במשנתנו: אין שורין את החילתית
בפושרין.

— מותר, מכיון שאינו מתכוין לכך.
ובספר קרן אורה כתב, שניתן לפרש שלא
כרש"י ולומר שאף רבי יהודה שסובר דבר
שאינו מתכוין — אסור, מודה לדין משנתנו,
מפני שאין זו דרך ברירה.
ונראה, שכך היא דעת הרמב"ם, שמכיון
שאינו מתכוין לברור אין זו דרך ברירה, ולכן
מותר ליטול בכברה אף שבודאי יברור.
ועיין גם בשפת אמת. ועיין בהערה 137.

120. בתחילת הפרק יש בגמרא כעין זה, שרב
יוסף יוסף אומר שהתולה משמרת חייב חטאת,
ואביי דחה דבריו ומסיק שהאיסור הוא משום
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול.

ונחלקו שם הראשונים, האם לדעת אביי
האיסור הוא משום עובדין דחול או שיש כאן
איסור שבות, עיין בהערה 10. כאן לא הזכירו
הפוסקים שהאיסור הוא משום עובדין דחול.

הרמב"ם הביא הלכה זו בין איסורי השבות
שהם משום מבשל. [פכ"ב מהלכות שבת ה"ז].
הטור והשלחן ערוך [שכ"א סי"ח] כתבו
שאסור לשרות את החלתית כי הדרך היא
לשרותו לרפואה.

האסורים משום שבות [פכ"א מהלכות שבת
הל"ב].

וכתב המשנה ברורה [שה"צ שכ"ד אות א]
שאולי סובר הרמב"ם שאין דרך לרקד תבן, ולכן
אין בו איסור דאורייתא.

אמנם רש"י כתב שכך הוא הדרך לכבור את
התבן בכברה.

117. הרי"ף [פכ"א מהלכות שבת הל"ב] גורס
"ולא יניחנה" בלשון נקבה, ולפי זה המשנה
מתייחסת לכברה, שבה יש תבן ולא לתבן עצמו,
וכן כתב הרמב"ם: "ולא יניח הכברה שיש בה
תבן במקום גבוה בשביל שירד המוץ".

118. מאירי.

119. כך פירש רש"י.
ולפי זה נראה שאין זה "פסיק רישא" שירד
המוץ.

וזה לשון הרמב"ם: "אבל נוטל התבן
בכברה ומוליך לאבוס אף על פי שירד המוץ
בשעת הולכה, שהרי אינו מתכוין לכך".
משמע מלשונו שאפילו אם ודאי יתברר המוץ

לשרות את החלתית בצונן?

אמר ליה: אסור.

אמר ליה רבי יוחנן: והא אנן תנן: אין שורין את החלתית בפושרין. ומשמע הא בצונן — מותר (121)?

אמר ליה: אם כן, שאיני יודע לפרש את המשנה, מה בין לי ולך שאתה תלמידי?

מתניתין יחידאה היא [המשנה היא כדעת יחיד] ואין הלכה כמותה.

דתניא: אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן.

רבי יוסי אומר: בחמין — אסור, בצונן — מותר.

ומבאר הגמרא: למאי עבדי ליה — ליוקרא דליבא [לכאב הלב].

רב אחא בר יוסף הש ביוקרא דליבא, אתא לקמיה דמר עוקבא. אמר ליה: זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא [שתה משקל שלשה זהובים של חילתית] בתלתא יומי.

אזל אישתי ביום חמשא בשבת, ומעלי שבת [ובערב שבת].

לצפרא [בבוקר השבת] אזל שאל בי מדרשא כיצד ינהג בשבת.

אמרו ליה: תנא דבי רב אדא, ואמרי לה — תנא דבי מר בר רב אדא: שותה אדם קב או קביים של חילתית בשבת ואינו חושש.

אמר להו: לשתות את החילתית בשבת — לא קמיבעיא לי שהרי החילתית היא משקה שבריאם שותים אותו, ואין בשתיתו איסור משום רפואה (122).

כי קא מיבעיא לי — לשרות את החילתית בפושרין או בצוננים מאי?

אמר להו רב חייא בר אבין: בידי הוה עובדא, ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה, ולא הוה בידיה. [היה לי אותו מקרה, ושאלתי את רב אדא בר אהבה ולא היתה לו תשובה].

אתאי שאילתיה לרב הונא, ואמר: הכי קאמר רב: שורה את החלתית בצונן, ומניח את המים בחמה עד שיהיו פושרים.

והוינן בה: האם פסק רב כמאן דשרי לשרות את החילתית בצונן, ולאחר ששרה בצונן יכול לחמם בחמה, שהרי אין כל איסור לחמם משקה בחמה?

בגליון מהרש"א ציין לשו"ת דבר שמואל שעמד על כך.

122. התהלה לדוד [שכ"א ס"ק כ"ח] למד מכאן, שאף דבר שהוא מאכל בריאים, ואין איסור לאוכלו משום רפואה, אסור לעשותו לרפואה, והוסיף שזה חידוש גדול, והקשה על כך מגמרא בברכות ל"ח א'.

הביאור הלכה [שם ד"ה שדרך] כתב שבגמרא כתוב שהטעם הוא משום עובדין דחול, ונפקא מינה שאפילו אם מתכוין לעשות את המשקה כדי לשתות ולא לצורך רפואה אסור משום עובדין דחול.

121. יש להבין, אם היה משמע לרבי יוחנן מהמשנה שמותר לשרות בצוננים, מדוע שאל שאלה זו את רבי ינאי?

בעא מיניה רב אחא בר יוסף מרב ספרא: מהו לכסכומי כיתניתא בשבתא? [האם מותר לשפשף כתונת פשתן לאחר כבוסה בשבת?]

ומסבירה הגמרא את הבעיה. השפשוף מביא שתי תועלות לבגד, הוא מרכך אותו, וגם מבריק אותו ומשלים את הליבון, והשאלה היא: האם לרכוכי כיתניתא קא מיכוין המשפשף בעיקר, ותועלת הליבון היא טפלה (125) ושפיר דמי

או דילמא: לאולודי חירא [להוסיף ליבון] קמיכוין כל מכסכס בעיקר ואסיר מדרבנן (126), כי פעולה זו היא המשך הכיבוס.

אמר ליה: לרכוכי קא מיכוין, ושפיר דמי (127).

ואמרינן: אפילו למאן דאסר לשרות בצונן התיר רב, כי הני מילי — היכא דלא אישתי כלל ורוצה לעשות רפואה זו בשבת, אבל הכא, כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא, אי לא שתי בשבת — מיסתבן, ובכל זאת מכיון שאפשר לעשות בשנוי יש לעשות בשנוי (123).

הגמרא מביאה לכאן שאלה הלכתית אחרת ששאל רב אחא בר יוסף בהלכות שבת.

מיסתמין ואזיל [היה נשען והולך] רב אחא בר יוסף כשהיה זקן אכתפיה [על כתפון] דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה [בן אחותו].

אמר ליה לרב נחמן בר יצחק: כי מטינן [כשנגיע] לבי רב ספרא (124) — עיילינא [הכניסני אליו].

כי מטו — עייליה.

123. הריטב"א מביא שני פירושים בדברי הגמרא.

123. הריטב"א מביא שני פירושים בדברי הגמרא.

א. מדובר כאן בסכנה ממש, ובכל זאת צריך לשנות אם אפשר, אף שהאיסור הוא איסור שבות.

הריטב"א שואל על כך הרי מצינו שמתירים איסור שבות על ידי שנוי אף במקום צער, ומדוע כאן מתירים רק מפני הסכנה! ותירץ, שכאן השנוי אינו שנוי גדול, לכן לא התירוהו אלא במקום סכנה.

ב. לא מדובר כאן בסכנת נפשות אלא בסכנה שיחלה ויצטער, ומטעם זה התירו שבות על ידי שנוי.

ועיין במגן אברהם סימן שכ"א ס"ק כ"ז שמשמע מדבריו שפירש שמדובר בסכנת נפשות וכהפירוש הראשון בדברי הריטב"א.

124. בספרי הרי"ף והרא"ש הגירסא היא "רב

125. כך פירש הריטב"א.

והוסיף הריטב"א, שלכן אי אפשר לשאול את העושה מה כוונתו, שכן הנידון הוא מהי מהות המעשה.

הגליון מהרש"א הביין שההיתר הוא משום דבר שאינו מתכוין, ואם כן משמע מכאן שאפילו ב"פסיק רישא" מותר באיסור דרבנן.

126. רש"י לקמן [קמ"א א' ד"ה מבפנים] כתב שאין איסור דאורייתא, כשלא מלבנים עם מים. ועיין שם בגליון הש"ס.

127. כתב המשנה ברורה [ש"ב ס"ק ה] בשם החיי אדם, שאין בכלל היתר זה לשפשף על ידי

אמר ליה: התם בסודר — מיהזי יותר כי אולודי חיורא, כי מקפידים עליו יותר מאשר בכתונת, לפי שלובשים אותו על הראש ונראה.

הכא בכתונת — לא מיהזי כאולודי חיורא⁽¹²⁸⁾.

אמר רב חסדא: האי כיתניתא, משלפו קמ-ב לדידה מקניא — שרי. [כתונת זו, מותר לשלוף אותה מהקנה] שהיא תלויה עליו כשוטחים אותה כדי ליבשה⁽¹²⁹⁾, ואף שהקנה הוא מוקצה, אין איסור לטלטל דבר המותר כשעל ידי כך יזוז המוקצה⁽¹³⁰⁾.

כי נפק רב אחא ואתא, אמר ליה רב נחמן שהוליתו אל רב ספרא: מאי בעא מר מיניה? אמר ליה: בעי מיניה: מהו לכסכומי כיתניתא בשבתא? ואמר לי: שפיר דמי.

אמר ליה רב נחמן לרב אחא: ותבעי ליה למר מהו לשפשף סודרא?

אמר ליה רב אחא: סודרא — לא קא מיבעיא לי, כיון דבעי מהו דינו מרב הונא, ופשיט לי שאסור.

אמר ליה רב נחמן: ותפשיט ליה למר מסודרא שגם כתונת אסור לשפשפה?

כלי כנהוג. עיין שם בשער הציון.

בגד רטוב אינו אסור בטלטול משום מוקצה, אלא מחשש שמא יבוא לסוחטו, ומצינו לו היתר בטלטול על ידי שני בני אדם, וכיון שכן אין הוא נעשה למוקצה כלל, ויהיה מותר לטלטלו אחרי שהתייבש בכל אופן.

130. בפרק זה [לקמן קמ"א א] ובעוד מקומות דנה הגמרא בטלטול מן הצד, דהיינו טלטול מוקצה באמצעות דבר המותר בטלטול.

התוספות בפרק כירה [מ"ד א', ד"ה דכ"ע] כתבו, שטלטול מן הצד המותר לפי ההלכה הוא, כאשר הטלטול נעשה לצורך הדבר המותר, וכן נפסק בשלחן ערוך [סימן שי"א, ס"ח].

התוספת שבת [ש"ח, ס"ק נ] אומר, שמותר לשלוף את הבגד אף שעל ידי כן מטלטל גם את הקנה, מפני שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

והקשה עליו הלבושי שרד [ש"ח, ט"ז] מהדין שמקורו בסוף פרק זה [קמ"א ב] ונפסק להלכה בשו"ע [ש"ח סי"ד] שמותר לשמוט מנעל מהדפוס שלו, כיון שהדפוס הוא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו, ומשמע שאילו היה הדפוס מוקצה גמור, היה

128. בארנו את הגמרא לפי רש"י, ולפי פירושו ההלכה היוצאת מהגמרא היא שמותר לכסכס כתונת ואסור לכסכס סודר, וכן פסק הרמב"ם [פכ"ב מהלכות שבת הי"ז].

הראב"ד השיג עליו, וכתב שהרי"ף פסק שמותר לכסכס סודר.

וכתב המגיד משנה, שהראב"ד פירש כהרמב"ן, ולפי פירושו יוצא מהגמרא שבין כתונת ובין סודר מותר לכסכס.

הרמב"ן מפרש, שרב הונא פשט להתיר בסודר, ועדיין הסתפק רב אחא שמא דין הכתונת חמור יותר, כי את הכתונת מתכוונים ללבן, ופשט לו רב ספרא להתיר גם בכתונת.

129. כתב המשנה ברורה [ש"ח, ס"ק ס"ג] שמדובר כאן בבגד שנתייבש קצת מבעוד יום, שכן אם היה רטוב ממש בבין השמשות, מתוך שהוקצה לבין השמשות, כי אסור לטלטל בגד רטוב בשבת, הוקצה לכל היום.

הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך. [מנחת שלמה, ח"א ס"י הערה 4] תמה על כך, והרי